

«Elleri ganly Stalini gördüm!»

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar
написано kitapcy | 22 января, 2025
«Elleri ganly Stalini gördüm!»

ELLERI GANLY STALINI GÖRDÜM!

Leniniň ölümünden soň SSSR-iň ýolbaşçysyna öwrülen Staliniň ellerine Leniniň gany hem bulaşypdy. Muňa garamazdan, iň geň galmaly ýeri bolsa Staline "Halklaryň atasy" diýilýärdi!

* * *

Patyşa Russiýasynyň ýykylyp, onuň ýerine SSSR-iň gurulmagy bilen Lenindir Staliniň häkimiýeti ele almagy we ýurdy dolandyran ýyllarynda halka beren jebri-jepalary häli-hätzire çenli gyzgyn jedelleriň temasy bolup geldi. Häkimiýetiň dowam etmegi üçin gandöküşligiň hökmanydygyna ynanan sowet düzgüni käbir prinsiplere goldanyp, öz halkynyň içinde köpcülikleýin gyrgencylyklary kanuny taýdan esaslandyrmaga çalşypdyr. Edil şonuň ýaly-da Orta Aziýadaky türki halklar bolan turkmenlere, özbeklere, gazaklara, gyrgyzlara we garagalpakkara yzygiderli ýagdaýda genosid amala aşyrdy. Gynanskada, sosialist düşünjäniň zyýanly galyndylaryndan saplanyp bilmeýän käbir kişiler Lenine we Staline "diktator", "zalym", "ganhor" ýaly sypatlary ýoñkeýänleri tankytlamaga we bu iki şahsyň amala aşyran repressiw diýdimzorlugyny, SSSR-iň aňzakly Sibirde guran zähmet-düzediş konslagerlerini "sowet häkimiýetini berkarar etmek üçin" edilen "şol döwrüň zerurlygy" diýip düşündirmäge synanyşýarlar.

Leniniň döwründe 20-nji ýyllarda açlykdan gatap ölen 5 millon adamyň soňy Staliniň döwründe-de gelmedi, gaýtam başga-başga atlar bilen täze-täze gyrgencylyklar amala aşyryldy. Aslynda, "sosializmiň bähbitlerini goramak" tutarygy astynda aklamaga synanşylýan Iosif Stalin (Iosif Wissarionoviç Jugaşwili)

Gitleriň Ikinji jahan urşunda sebäpkär bolan ölüminden has köp ölüme sebäp bolan bolsa gerek. Şeýle-de bolsa, ýewreý lobisi Gitlere gargynmaly bolsa iki paý berlen ýaly, ýöne Staliniň ady agzalsa eger-eger jyňkyny çykarano.

1918-1920-nji ýyllaryň graždanlyk ursy ýyllarynda Lenin millionlarça adamyň ganyna galypdy.

1924-nji ýylyň 21-nji ýanwarynda Leniniň aradan çykmagy bilen partiýanyň ýolbaşçy wezipesine saýlanan Staliniň döwründe, professor Wadim Rogowiniň aýtmagyna görä: "1928-1933-nji ýyllarda ikilenç uruş dowam etdi we bu uruş alty ýyla golay dowam etdi. Stalinçi gatlaklar tarapyndan daýhanlara garşıy alnyp barylan rehim-şepagatsyz we agressiw hereketlerden doly zorlukly kollektivizasiýa soňabaka tutuş ýurdy gaplap alan graždanlyk ursuna öwrüldi. Orta Aziýa sähralyklarynda 1928-nji ýylда başlan köpcüklikleýin gyrgynçylyklar bolsa meseläniň başga bir tarapy. Staliniň düşnüsiz ýagdaýda diktaturasyny goramaga çalyşmagy sebäpli on müňlerçe adama zalymlık bilen ezýet edilýärdi we bu ezýetlerden sag galanlar bolsa etmedik etmişlerini etdim diýmäge mejbür edilýärdi. Hususanam Gazagystanda 1928-nji ýylда başlan tutha-tutluk döwründe ençeme gazak ýazyjy-şahyrlary, öñdebaryjy adamlary türmelere salynypdyr, sürgüne iberilipdir we öldürilipdir.

Staliniň ganly syýasaty 1928-nji ýylда gutarmady, gaýtam 1937-38-nji ýylда has aýylganç süteme öwrülip, iň soňky ýetjek derejesine yetdi. Diňe şu iki ýylyň dowamynda tussag edilen we öldürilen adamlaryň sany sowet düzgüniniň dowam eden ähli ýyllaryndakysyndan alty esse köpdür.

1937-38-nji ýyllaryň ýene bir bellemeli tarapy bar, olam gazak progressiwleriniň bu döwürde yzygiderli ýagdaýda "halk duşmany" yylan edilip sud edilmegi we öldürilmegidi.

Seken Seýfulin, Ahmet Baýtursynow, Magjan Jumabaý, Turar Ryskulow, Şekerim Kudaýberdiýew, Mirjakyp Dulatow, Alihan Bökeýhanow ýaly tanymal ýazyjy-şahyrlar, täsirli ýolbaşçylar tussag astyna alnyp dürli ezýetlere sezewar edildi we yzýany bilenem öldürildi.

Mekdeplerde ters ündew edýär bahanasy bilen mugallymlaram oka düzüldi, hatda öldürilenleriň jesetlerini yükläp äkidip gara

ýere duwlan şofýorlaryňam öldürilendigi ýuze çykdy. Şeýtmek bilen maksat: olaryň mazarlarynam tapylmaz ýaly etmekdi. Staliniň zulmy çekip-çydam bolmajak derejelere çykyp başlanoň bir milliondan agdyk gazak Eýrana, 0wganystana we Hytaýa gaçdy.

Stalin döwründe bolup geçen ganly wakalaryň sistematiki ýagdayda amala aşyrylan döwlet derejesindäki terrorçylykdygyna indi köpler gowy düşünýär. Bu sütemkärligiň iň esasy şahasyny emele getiren GULAG konslagerleri baradaky maglumatlar sowet döwründe gizlin saklanmaga çalşylypdy. 90-njy ýyllardan soň buzlar eremäge başlamagy bilen gizlin bukjalaram orta çykaryldy. Emma häli-häzirem taryhcýlar bolup geçen wakalara takyk seljerme geçirip bilenoklar. Meşhur rus ýazyjysy Aleksandr Solženisyn öz ýazgylarynda Staliniň pidasy bolanlaryň sanyny (muňa ölüm jezasy berlenler, sürgün edilenler, türmä salynanlar hem girýär) 15 miliona ýetirýär. NKWD-niň arhiwlerindäki resmi maglumatlar bolsa düýbünden başgadyr, olar adam pidalarynyň sanyny 4 million diýip görkezýär. Yöne soňky görkezien sanam az-uçuk däl ahyryn! (Nurbek Hairmuhammedow, "Bahar" žurnalynyň 41-nji sany, 171-nji sahypa, 2007).

Bolup geçen ganly wakalaryň ählisini N.Hrušýow Kommunistik partiyanyň XX gurultaýynda agzap geçipdi we bu zatlaryň ählişi üçin Stalini günäklärledi.

Orta Aziýada kolhozlar gurup, halkyň elindäki mal-mülküni gaňryp almakdan we ýurtlaryň ýerasty-ýerüsti baýlyklaryny Moskwa daşamakdan başga zady bilmədok Stalin bu zorlukly syýasatyna garşıy çykan kim bolsa bolsun, tapawudy ýok, her kesi "halk duşmany" diýip yqlan etdi, agyr jebri-jepalara uçratdy. Haýsydyr bir "halk duşmany" adyny alan biri munuň öwezini ömri bilen ödäpdir, ýaman ýeri onuň yzynda galan maşgalasy we ilen-çalany "halk duşmanynyň aýaly, çagasy ýa-da garyndaşy" tagmasy bilen ýaşamaga mejbür boldy. Hatda olaram zähmet konslagerlerinde ugradylyp, agyr şartler astynda birnäçe ýyllap işledilipdi. Ýagny, köpcülikleýin tuthatutluklar, gyrgynçylyklar birwagt gutaranam bolsa, ölümleriň

öñi-ardy gelmändir, konslagerlerdäki adamlar saklanýan ýerleriniň agyr şertleriniň astynda dürli wagtlarda wepat boldular.

Staliniň dolandyran 28 ýylynda ölen adamyň 50 milliona ýetendigi çaklanylýar. Onuň döwründe Türküstanda 14 müň metjit, Kawkazda we Krymda 8 müň, Tatarystanda we Başgyrdystanda 4 müň metjit doly ýykyldy ýa-da harap edildi. Öldürilen dini ulamalaryň, ahundyr-mollalaryň, alymlaryň sany bolsa 270 müňden geçdi. Munuň bilenm çäklenmedik Stalin olaryň bir bölegini uzak Sibirde -65° derejedäki sowugyň höküm sürüyän lagerlerine sürgün etdi.

Stalin Buhara, Samarkant, Kokant, Kazan, Hywa, Ufa, Baku, Daškent, Bakjsaraý, Derbent, Timirhan, Kaşgar, Alma-Ata, Tirmi ýaly şäherlerde "Gurhanyň" we Hadys kitaplarynyň, dini eserleriň millionlarça nusgasyny toplatdyryp ýakdyrdy, aýak astyna alyp depgiletdirdi.

1953-nji ýylyň 5-nji martynda Staliniň ölmegi bilen partiýanyň başyna Nikita Hruşýow geçdi. Hruşýow hiç haçan jyny jyňkyryşmadık Stalini SSSR-e duşman yqlan etdi we Staliniň ady bilen başlaýan şäherleriň adyny üýtgetdi. Munuň bilenem çäklenmedik Hruşýow garyp bir ädikçi bilen takwa aýalyň ogly bolan Staliniň pullardaky we edara-kärhanalardaky suratlaryny ýok etdi, heýkellerini aýyrtdy.

Dirikä kölegesindenem gorkulan bu eli ganly diktatoryň mazary açylyp, jesedi Kremliniň daşyna zyňyldy.

edebifikir.com

Taryhy makalalar